

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону України «Про забезпечення цілісності та особливості правового режиму Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Комплекс споруд Києво-Могилянської академії та ансамбль Братського монастиря є унікальним історико-культурним та освітнім осередком України, нерозривно пов'язаним із становленням української освіти, науки, культури, духовності та державності.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 року № 928 до Державного реєстру нерухомих пам'яток України занесено пам'ятку історії національного значення «Комплекс споруд Києво-Могилянської академії (ансамбль Братського монастиря)» XVII–XX століття (охоронний номер 260025-Н).

Зазначена пам'ятка, відповідно до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, розташована в кварталі між Контрактовою площею та вулицями Григорія Сковороди, Волоською та Іллінською, що історично сформувався як осередок діяльності Києво-Могилянської академії.

Предметом правового регулювання законопроекту є не окремі будівлі як самостійні майнові об'єкти, а складові пам'ятки історії національного значення «Комплекс споруд Києво-Могилянської академії (ансамбль Братського монастиря)» XVII–XX століття, що формувалася протягом кількох століть та становить історичну основу Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Частина об'єктів нерухомого майна, зокрема Староакадемічний корпус, Новоакадемічний корпус, Будинок колишньої бурси та інші основні навчальні й адміністративні будівлі Національного університету «Києво-Могилянська академія», перебувають у державній власності та належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України.

Водночас окремі пам'ятки ансамблю Братського монастиря, зокрема Трапезна зі Святодухівською церквою, Сонячний годинник, Братські келії, Поварня з келіями, Корпус настоятеля та Просфірня, залишаються у комунальній власності територіальної громади міста Києва. Зазначені об'єкти були віднесені до комунальної власності територіальної громади міста Києва у складі майна Державного історико-архітектурного заповідника «Стародавній Київ», що підтверджує їх сприйняття не як ізольованих об'єктів нерухомого майна, а як складових єдиного історичного комплексу.

Пам'ятки, що пропонуються до передачі, перебувають у користуванні Національного університету «Києво-Могилянська академія» з 1993 року на підставі охоронно-орендних договорів та використовуються Національним Університетом понад тридцять років для здійснення освітньої, наукової та культурної діяльності.

Таким чином, протягом понад тридцяти років зазначені об'єкти фактично функціонують як складові університетського комплексу Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Водночас вони перебувають у комунальній власності та обліковуються на балансі іншої юридичної особи.

Унаслідок цього склалася ситуація, за якої Національний університет «Києво-Могилянська академія» фактично використовує відповідні пам'ятки, забезпечує їх утримання та інтегрує їх у свою освітню та наукову діяльність, тоді як повноваження власника щодо цих об'єктів належать іншому суб'єкту.

Перебування складових пам'ятки у різних формах власності ускладнює реалізацію єдиної політики щодо збереження, охорони, реставрації, використання та розвитку Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря. Вона також створює різні режими управління щодо об'єктів, які історично, архітектурно та функціонально становлять єдиний комплекс.

Проблема перебування складових пам'ятки у різних формах власності є наочною: частина ключових об'єктів комплексу, зокрема Староакадемічний корпус, Новоакадемічний корпус і Будинок колишньої бурси, перебувають у державній власності, тоді як Братські келії, Корпус настоятеля, Трапезна зі Святодухівською церквою, Сонячний годинник, Поварня з келіями та Просфірня залишаються у комунальній власності.

З огляду на історичні втрати, яких ансамбль зазнав протягом XX століття, зокрема знищення у 1930-х роках Богоявленського собору та монастирської дзвіниці, особливого значення набуває збереження тих його складових, які збереглися до нашого часу як частини єдиного історико-культурного комплексу.

Ключовою проблемою, на вирішення якої спрямований законопроект, є існування розриву між фактичним користуванням відповідними пам'ятками та повноваженнями щодо управління ними. Національний університет «Києво-Могилянська академія» понад тридцять років використовує зазначені об'єкти для освітньої, наукової та культурної діяльності, забезпечує їх утримання та інтеграцію до університетського комплексу, однак не є їх власником. Водночас повноваження власника щодо цих об'єктів належать іншому суб'єкту публічного права.

Законопроект не спрямований на створення нового майнового комплексу або розширення майнової бази Національного університету «Києво-Могилянська академія». Його метою є забезпечення цілісності Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря, усунення розриву між фактичним користуванням пам'ятками та повноваженнями щодо управління ними, а також забезпечення єдиного правового й управлінського режиму щодо Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря.

Держава вже визнала Комплекс споруд Києво-Могилянської академії (ансамбль Братського монастиря) єдиною пам'яткою історії національного значення. Законопроект спрямований на забезпечення відповідності майнового та управлінського режиму фактичній та історичній цілісності цієї пам'ятки.

Передача окремих об'єктів нерухомого майна у державну власність є не самостійною майновою метою законопроекту, а інструментом забезпечення цілісності історично сформованого комплексу, належного управління ним, його охорони, реставрації та використання в освітній, науковій і культурній діяльності.

Прийняття Закону сприятиме більш ефективному виконанню державою конституційного обов'язку щодо охорони культурної спадщини та створенню належних умов для функціонування Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Запропонований законодавчий підхід відповідає практиці забезпечення збереження та управління об'єктами культурної спадщини національного значення. В Україні окремі об'єкти культурної спадщини, що мають виняткове історичне, культурне, наукове або духовне значення для держави, перебувають під безпосереднім управлінням держави або функціонують у складі державних установ і організацій. Такий підхід застосовується, зокрема, щодо Національного заповідника «Києво-Печерська лавра», Національного заповідника «Софія Київська», національних історико-культурних заповідників, національних музеїв та інших об'єктів культурної спадщини національного значення.

Спільною рисою зазначених об'єктів є необхідність забезпечення їх цілісності, єдиного підходу до управління, охорони, реставрації та використання. Комплекс споруд Києво-Могилянської академії та ансамбль Братського монастиря за своїм значенням для історії української освіти, науки та культури належить до числа об'єктів, які потребують спеціального підходу до забезпечення їх збереження та розвитку.

2. Мета прийняття акта

Метою законопроекту є забезпечення цілісності Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря, забезпечення єдиного правового та управлінського режиму щодо складових пам'ятки історії національного значення та створення умов для їх комплексного управління, збереження, реставрації, використання та розвитку.

Основними завданнями законопроекту є:

визначення особливостей правового режиму Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря;

забезпечення єдиного підходу до управління відповідними об'єктами нерухомого майна;

усунення розриву між фактичним користуванням пам'ятками та повноваженнями щодо управління ними;

передача у державну власність окремих пам'яток ансамблю Братського монастиря, що перебувають у комунальній власності територіальної громади міста Києва;

створення умов для належного збереження, охорони, реставрації та використання об'єктів культурної спадщини;

забезпечення використання відповідних об'єктів для освітньої, наукової та культурної діяльності Національного університету «Києво-Могилянська академія».

3. Загальна характеристика основних новел законопроекту

Законопроектом пропонується:

визначити особливості правового режиму Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря;

визначити перелік об'єктів нерухомого майна, на які поширюється дія Закону;

закріпити принцип забезпечення цілісності Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря;

передати у державну власність Трапезну зі Святодухівською церквою, Сонячний годинник, Братські келії, Поварню з келіями, Корпус настоятеля та Просфірню;

встановити особливості правового режиму відповідних об'єктів нерухомого майна;

визначити повноваження Кабінету Міністрів України, Київської міської ради, Міністерства освіти і науки України та інших суб'єктів щодо реалізації Закону;

забезпечити оформлення передачі відповідних об'єктів у державну власність, державну реєстрацію права державної власності та їх подальше закріплення за Національним університетом «Києво-Могилянська академія» відповідно до законодавства.

Законопроект поширюється виключно на об'єкти нерухомого майна. Його дія не поширюється на рухоме майно, бібліотечні фонди, архівні документи, музейні предмети, обладнання, інвентар та інші об'єкти, правовий режим яких визначається законодавством України.

4. Стан нормативно-правової бази

Правову основу регулювання відповідних правовідносин становлять Конституція України, Закон України «Про охорону культурної спадщини», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про управління об'єктами державної власності», Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності», Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші нормативно-правові акти.

Чинне законодавство встановлює загальні правила охорони, використання та збереження пам'яток культурної спадщини, а також загальні процедури управління державним і комунальним майном.

Водночас чинне законодавство не містить спеціального механізму забезпечення цілісності Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря як історично сформованого комплексу, складові якого перебувають у різних формах власності та підпорядковані різним суб'єктам управління.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» спрямований на охорону та збереження пам'яток культурної спадщини, однак не вирішує питання усунення перебування складових пам'ятки у різних формах власності та формування єдиного правового й управлінського режиму щодо історично сформованого комплексу, окремі складові якого перебувають у різних формах власності.

Закон України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» визначає загальний порядок передачі окремих об'єктів між публічними власниками. Водночас він не спрямований на вирішення спеціального завдання — забезпечення цілісності історично сформованого комплексу, що має значення об'єкта культурної спадщини національного значення та історичної основи Національного університету «Києво-Могилянська академія».

У зв'язку з цим виникає необхідність у спеціальному законодавчому регулюванні, спрямованому на забезпечення цілісності Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря, усунення розриву між фактичним користуванням пам'ятками та повноваженнями щодо управління ними та встановлення єдиного правового й управлінського режиму щодо відповідних об'єктів.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень законопроекту не потребує додаткових видатків з Державного бюджету України.

Фінансування заходів щодо утримання, збереження, ремонту та реставрації відповідних об'єктів здійснюватиметься в межах видатків, передбачених відповідним розпорядникам бюджетних коштів, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

Прийняття Закону створить правові передумови для більш ефективного планування та використання коштів, що спрямовуються на збереження, реставрацію та розвиток відповідних об'єктів нерухомого майна.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття Закону сприятиме:

забезпеченню належного збереження та використання об'єктів культурної спадщини національного значення;

забезпеченню єдиного правового та управлінського режиму щодо складових Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря;

підвищенню ефективності управління відповідними об'єктами нерухомого майна;

створенню сприятливих умов для збереження, реставрації та розвитку історично сформованого комплексу;

створенню належних умов для розвитку освітньої, наукової та культурної діяльності Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

створенню додаткових можливостей для залучення грантових коштів, міжнародної технічної допомоги та благодійної підтримки для збереження та розвитку відповідних об'єктів культурної спадщини.

7. Відповідність міжнародно-правовим зобов'язанням України

Законопроект відповідає міжнародним зобов'язанням України у сфері охорони культурної спадщини та не суперечить міжнародним договорам України.

8. Вплив на інтереси територіальних громад

Законопроект не спрямований на довільне вилучення комунального майна або послаблення матеріальної основи місцевого самоврядування.

Передача окремих об'єктів нерухомого майна у державну власність здійснюється з огляду на їх особливе значення як складових Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря та спрямована на забезпечення їх належного збереження, охорони, реставрації, використання та розвитку.

Зазначені об'єкти мають значення не лише для територіальної громади міста Києва, а й для України в цілому як складові об'єкта культурної спадщини національного значення та історичної основи одного з найстаріших освітніх центрів України.

Передача відповідних об'єктів у державну власність не змінює їх культурного та суспільного значення для територіальної громади міста Києва, оскільки вони й надалі використовуватимуться для освітньої, наукової та культурної діяльності та підлягатимуть охороні відповідно до законодавства про охорону культурної спадщини.

9. Відсутність дискримінаційних положень

У законопроекті відсутні положення, які містять ознаки дискримінації.

10. Прогноз впливу на сферу охорони культурної спадщини

Прийняття Закону матиме позитивний вплив на сферу охорони культурної спадщини.

Законопроект сприятиме забезпеченню цілісності Комплексу споруд Києво-Могилянської академії та ансамблю Братського монастиря, створенню умов для комплексного управління відповідними об'єктами, а також більш ефективному збереженню, реставрації та використанню пам'яток культурної спадщини національного значення.

З огляду на історичні втрати, яких уже зазнав ансамбль Братського монастиря, прийняття Закону є важливим кроком для збереження тих об'єктів, які збереглися до нашого часу, та забезпечення їх передачі майбутнім поколінням.

Народні депутати України

**Стефанчук Р.О.
та інші**

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Стефанчук Руслан Олексійович
Сертифікат: 04AF212836405D9904000000F8183100BBA1F100
Дійсний до: 11.05.2028 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
2д9/1-2026/177056 від 24.07.2026

2299099